

Asia: VN/1364/2021

## Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

### Lausunnonantajan lausunto

#### **Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?**

Strategiaehdotuksen tavoitteet ja toimenpidelinjaukset ovat erinomaiset. Toimijat on tunnistettu laajasti, osallistumisen merkitys nostettu keskeiseksi ja taustalla huomioitu lähtökohta kulttuuriperinnöstä kaikkien perusoikeutena, myös sellaisten väestöryhmien osalta, jotka aikaisemmin ovat saattaneet jäädä näkökulmineen sivuun. Uusi kokonaisvaltaisesti kulttuuriperintöä tarkasteleva näkökulma voi myös onnistuessaan tuottaa uusia, luovia ajatuksia ja ratkaisuja monialaisen kentän tarpeisiin. Esimerkiksi rakennetun kulttuuriympäristön, esineellisen, digitaalisen ja aineettoman kulttuuriperinnön yhdistäminen arkielämän ilmiöissä on tarpeellinen lähestymistapa. Luonnonympäristö ja sen suhde inhimilliseen kulttuuriperintöön on myös tunnistettu osaksi kentän kokonaisuutta.

Strategiaa toimeenpantaessa on kuitenkin huolehdittava konkreettisista mahdollisuuksista tavoitteiden toteuttamisessa, esimerkiksi resurssien riittävydestä. Konkreettisemmat toimenpidetavoitteet vaikkapa eri viranomaisten toiminnassa ja rahoituksessa tulee myöhemmässä vaiheessa suunnitella riittäviksi.

#### **Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?**

Pirkanmaan ELY-keskus lähestyy strategiaehdotusta erityisesti toimialaansa liittyen rakennetun ympäristön ja luonnonympäristön näkökulmasta. Näistä erityisesti rakennettu kulttuuriympäristö, sen suojelu ja arvojen vaaliminen korostuu kulttuuriperinnön kannalta. ELY-keskusten lakisääteisessä toiminnassa myös ylipäätään kaikkeen alueidenkäyttöön liittyvä edistämis- ja valvontatehtävä voi kytkeytyä kulttuuriperintöön.

Strategiaehdotuksessa on lähestytty kulttuuriperintöä kunnianhimoisesti yhtenä kokonaisuutena, lokeroimatta aihetta liikaa teemoittain. Raportissa on käytetty monin paikoin erilaista kieltä ja termistöä kuin mitä rakennetun kulttuuriympäristön toimijat ovat tavanomaisesti tottuneet työssään käyttämään. Taustalla voi olla laajemman kulttuurikentän mukanaan tuoma monipuolisuus, mutta toisaalta myös tieteen ja julkisen keskustelun ajankohtaiset ilmiöt, joita ei

kulttuuriympäristökeskustelussa ole perinteisesti tavattu nostaa esiin. Kenties tästä laaja-alaisuudesta johtuen strategiaehdotuksessa esitetyt toimenpiteet ovat paikoin yleistasoisia eivätkä vielä määritä mitkä tahot kussakin toimenpiteessä ovat aktiivisia ja mitä varsinaiset konkreettiset toimenpiteet ovat. Pirkanmaan ELY-keskus näkee strategiassa esitetyn erillisen täsmentävän toimenpidesuunnitelman tämän vuoksi erittäin tarpeellisena.

### **Kommenttinne lukuun 5.1**

Strategiaehdotuksessa on lähtökohtana hyvin todettu jokaisen oikeus kulttuuriperintöön: "Jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistua kulttuuriperinnön määrittelyyn, toteuttaa kulttuuriperintöään ja tunnistaa itsensä siitä. Yksilöillä ja yhteisöillä on mahdollisuus omaksua ja luoda kulttuuriperintöä, mutta myös asettua sen ulkopuolelle tai luopua kulttuuriperinnöstä." Esimerkiksi rakennetun kulttuuriperinnön osalta jää kuitenkin epäselväksi, mitä tarkoittaa oikeus kulttuuriperinnöstä luopumiseen. Kulttuuriympäristön kannalta erityisen arvokkaan rakennuksen omistajalla on nähtävissä myös velvollisuuksia kulttuuriperinnön suhteen. Asiasta on omaisuudensuojan näkökulmasta säädetty maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä laissa rakennusperinnön suojelemisesta. Pirkanmaan ELY-keskus toteaa, että vaikka lähtökohtaisesti kulttuuriperinnössä korostuvat oikeudet, ei ole myöskään syytä unohtaa yksilöiden ja yhteisöjen velvollisuuksia kulttuuriperinnön säilyttämisen, hoitamisen ja suojelemisen suhteen. Tässä korostuu ehdotuksessa todettu oikeus toimia oman kulttuuriperinnön hyväksi kunnioittaen kuitenkin muiden kulttuuriperintöä. Toisin sanoen esimerkiksi oma rakennettu kiinteistö voi olla paitsi omaisuutta, myös vaikkapa oman suvun kulttuuriperintöä, mutta myös maisemassa tai kaupunkikuvassa näkyvänä ja merkityksiä omaavana laajemminkin yhteisön yhteistä kulttuuriperintöä.

Kulttuuriperinnön ymmärtäminen voimavaraksi on monessa yhteydessä tärkeä näkökulma, mikä onkin ehdotuksessa nostettu vahvasti esille. Pirkanmaan ELY-keskus toteaa, että esimerkiksi kuntien kaavoitustoiminnassa kulttuuriperintö, tässä tapauksessa erityisesti rakennettu kulttuuriympäristö, nähdään monesti enemmän kulueränä kuin voimavarana. Kulttuuriperinnön positiivisia vaikutuksia hyvinvointiin ja talouteen tuleekin jatkossa korostaa kaikessa kulttuuriperintöä koskevassa toiminnassa. Kulttuuriperinnön positiivisten vaikutusten lisäämiseksi on syytä tunnistaa myös koulutuksen ja kasvatuksen merkitys. Esimerkiksi rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin merkitysten ymmärrys on vielä kovin epätasaista, mutta tilannetta voidaan kohentaa monin tavoin koulutuksen ja kasvatuksen keinoin.

Pirkanmaan ELY-keskus katsoo, että kulttuuriperintöön ja sen osallisuuteen voidaan suuresti vaikuttaa laadukkaan rakennetun ja luonnonympäristön vaalimisella ja niihin liittyvällä laadukkaalla osallistavalla suunnittelulla. Tähän liittyvät toimijat onkin syytä tunnistaa ja sitouttaa kulttuuriperinnön huomioimiseen omassa toiminnassaan.

Kulttuuriperintöstrategian esittelemä kulttuuriympäristöä laajempi katsantokanta voi tuoda uutta näkemystä alueiden käytön suunnitteluun, kaupunkisuunnitteluun ja rakentamisen ohjaamiseen. Suunnittelun ja ohjauksen avulla on mahdollista tuoda aineetonta kulttuuriperintöä ja esimerkiksi paikallisia tarinoita näkyväksi ja tarjota ulko- ja sisätiloissa alustoja aineettoman kulttuuriperinnön edistämiseksi. Kulttuuriympäristö ja ympäristön kehittäminen on mahdollista yhdistää toimivaksi, kestäväksi ja viihtyisäksi elinympäristöksi johon osallinen kokee omistajuutta.

## Kommenttinne lukuun 5.2

Pirkanmaan ELY-keskus pitää hyvänä, että kulttuuriperintöalan toimijat tunnustetaan yhtenä toimijana kestävä elämäntavan rakentamisessa.

Olemassa olevan rakennuskannan käyttökelpoisena säilyminen on ilmastonmuutoksen näkökulmasta tärkeä tavoite, millä voidaan suoraan vähentää uudisrakentamisen tarvetta ja korjausratkaisujen myötä esim. lisätä energiatehokkuutta. Näiden lisäksi tulisi vielä tunnistaa, että ilmastonmuutoksen vaikutukset saattavat aiheuttaa suoria tai välillisiä lisäriskejä rakennusten kunnossa pysymiseen. Pirkanmaan ELY-keskus ehdottaakin, että toimenpidelinjauksiin lisättäisiin tavoite tuoda kulttuuriperintöarvot systemaattisesti osaksi erilaisia ilmatoriskiarvioita (esim. tulvariskit) ja muita riskianalyysejä, joita laativat esimerkiksi SYKE ja Ilmatieteen laitos.

Kulttuuriperinnön ja luontoarvojen yhteydet tunnustetaan strategiassa hyvin. Strategia ei suoraan kytke kaupunkirakenteessa meneillään olevaa muutosta tähän kytkökseen. Olisi kuitenkin tärkeä tunnistaa nimenomaan kulttuuriperinnön sekä tiivistyvien ja kasvavien kaupunkien viherrakenteen yhteinen merkitys ja monin paikoin myös päällekkäisyys, jolloin turvaamalla yhtä arvoa voidaan turvata myös toista.

Strategiassa tunnustetaan, että ilmatoratkaisut muuttavat rakennettua ympäristöä eri tavoin ja joissakin kysymyksissä muutos voi olla kulttuuriperinnön näkökulmasta myös negatiivinen. Ratkaisuna tähän ehdotetaan laajempaa ja ennakoivampaa yhteistyötä eri sektoreiden ja asianosaisten kesken. Tämä ratkaisuehdotus on kannatettava, minkä lisäksi Pirkanmaan ELY-keskus toteaa, että yhteistyön tavoitteena tulisi olla myös linjausten muodostaminen ja läpinäkyvyys sen suhteen, miten ilmatoratkaisujen hyväksyttävyyttä hahmotellaan. Eri arvojen yhteensovittaminen itsessään on oleellinen osa esimerkiksi alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää, joten toimivat rakenteet tämän vuoropuhelun käymiseen sekä ratkaisukeinojen löytämiseen ovat jo olemassa.

Ilmastopolitiikassa kulttuuriperinnön merkitys tulisi tunnistaa kaikilla eri tasoilla. Strategiassa ei avata tarkemmin, mitkä toimijat ja missä yhteyksissä pystyisivät viemään kulttuuriperintönäkökulmia eteenpäin. Yhtenä toimenpidelinjauksena voisikin olla tämän tarkempi määrittely, jotta ilmastoon liittyvien suunnitelmien laadinnassa ja yhteistyöryhmissä olisivat mukana kaikki asianosaiset tahot.

## Kommenttinne lukuun 5.3

Ihmisten ja yhteisöjen omistajuus, vastuu ja osallistumismahdollisuudet kulttuuriperinnöstä edellyttävät kansalaistaitojen tukemista ja tiedon saavutettavuuden varmistamista. 2014-2018 kulttuuriympäristöstrategia painotti kulttuuriympäristökasvatuksessa systemaattisuutta.

Rakennetun kulttuuriympäristön arvojen vaaliminen, rakennuskannan korjaustarve ja kasvava puute materiaaliressurseista edellyttävät osaavaa työvoimaa. Monialaisuuden painottaminen koulutuksessa voi synnyttää laajempaa alan ymmärrystä ja nostaa esiin uudenlaisia ratkaisuja. Oleellista olisi kuitenkin huolehtia siitä, että kriittisillä aloilla on saatavissa tarpeeksi työvoimaa ja että osaaminen on riittävän laadukasta. Strategiaehdotuksessa esitetty kulttuuriperintöalan ammattilaisten saatavuuden ja osaamisen katvealueiden tunnistaminen on hyvä lähtökohta, joka vaatii syventämistä toimenpideohjelmassa. Rakennetun kulttuuriympäristön osalta Pirkanmaan ELY-keskus nostaa rakennusosalta esiin tarpeen korjausrakentamiseen ja sen suunnitteluun liittyvälle osaamiselle. Kaavoitusosalalla puolestaan asiantuntijat ovat usein samoja, jotka käsittelevät kokonaisvaltaisesti maankäyttöä, joten näiden ryhmien täydennyskouluttaminen voi olla tarpeen. Kaavoituksessa oleellinen rooli on viranomaisten ja muiden kaavoitusammattilaisten ohella päättäjillä, joten koulutusta on hyvä olla tarjolla myös luottamushenkilöille.

Kulttuuriympäristöön liittyvän tiedon hajanaisuus on kaavoitukseen ja rakentamisen ohjaamisen yhteydessä yleisesti tunnistettu ongelma, ja siihen etsitään parhaillaan ratkaisuja. Pirkanmaan ELY-keskus näkee, että tiedon saavutettavuuden edistäminen on erittäin tarpeellista ja mahdollistaa paremman tiedonkulun, viranomaistyön helpottumisen ja olemassa olevan tiedon monipuolisemman hyödyntämisen. Tiedon saavutettavuuteen liittyvissä hankkeissa on kuitenkin tarpeen kiinnittää huomiota siihen, että viranomaistyö tosiasiallisesti helpottuu ja että uudet järjestelmät eivät aiheuta toimijoille lisätyötä.

#### **Kommenttinne lukuun 5.4**

Strategiaehdotuksessa on tuotu hyvin esille kulttuuriperinnön merkitys ja monimuotoisuus taloudellisen hyvinvoinnin pohjana. Hyvinvoiva ympäristö, mukaan lukien kulttuuriperintö, edesauttavat talouden hyvinvointia. Strategian linjaukset, mm. kasvatus, koulutus ja osallistaminen luovat pohjaa myös uudelle taloudelliselle toiminnalle.

#### **Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?**

Strategiaehdotuksen aihetta käsittelevässä kappaleessa 6.1 on asia erinomaisesti ja tiiviisti kuvattu. Pirkanmaan ELY-keskus haluaa korostaa riittävien resurssien osoittamista sekä lainsäädännön toimivuutta, kuten strategiassa osuvasti todetaankin: "Kulttuuriperintöpääomasta huolehtiminen edellyttää riittävien resurssien turvaamista kulttuuriperinnön suojeluun, hoitoon ja säilyttämiseen. Lisäksi tulee huolehtia hallinnon ja lainsäädännön toimivuudesta ja ajantasaisuudesta." Valitettavasti toimijoiden resurssit eivät nykyisin riitä kaikkien kulttuurihistoriallisesti tai muutoin kulttuuriperinnön kannalta merkittävienkään rakennetun ympäristön kohteiden säilyttämiseen. Myös lainsäädännön osalta (mm. MRL ja LARS) on tarpeen tutkia mm. rakennusperinnön vaalimisen ja suojelemisen toimivuutta suhteessa ajassa muuttuviin arvoihin ja tarpeisiin, eikä kulttuuriperinnön asemaa lainsäädännössä saa heikentää.

#### **Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.**

Luvussa 4.2. kuvataan kulttuuriperintöä muuttuvassa ilmastossa. Esillä olleiden näkökulmien lisäksi olisi hyvä vielä tuoda esiin, että ilmastomuutos tai yhteiskunnan toiminta muuttuvassa ilmastossa voi näkyvästi muuttaa kulttuuriperintöä tai tuoda siihen uusia elementtejä tai merkityksiä. Näiden

merkitysten ja kulttuuriperinnön ylläpitämisen välillä tarvittaisiin vuoropuhelua, jotta eri kestävyystavoitteita voitaisiin paremmin yhteensovittaa.

Liite 2 lakiluettelosta puuttuu laki ympäristövaikutusten arvioinnista.

**Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?**

Pirkanmaan ELY-keskus pitää toimeenpanosuunnitelmaa tärkeänä, koska strategia itsessään ei vielä takaa tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista. Aihepiiriin liittyy hyvin yleispiirteisiä ja jopa teoreettisia käsitteitä, joten tavoitteiden konkreettisempi jalkauttaminen on ilman muuta tarpeen. Tässä yhteydessä on erityisen tärkeää huomioida kokonaisuus ja sen edellyttämät resurssit ja niiden suuntaaminen tavoitteita tehokkaasti, mutta myös monipuolisesti mahdollistaville toimijoille.

**Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?**

---

**Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?**

Pirkanmaan ELY-keskus on keskeinen toimija alueellaan rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisessa sekä yleisemmin rakennettuun ympäristöön ja alueidenkäyttöön liittyvissä valvonta- ja edistämistehtävissä MRL:n mukaisesti. ELY-keskukset myös päättävät rakennusperinnön hoitoavustusten jakamisesta, mihin liittyy neuvontatehtäviä yhteistyössä muiden alueellisten kulttuuriympäristötoimijoiden kanssa. Pirkanmaan ELY-keskus näkee kuvattujen tehtävien merkityksen yhä kasvavaksi tulevaisuudessa.

Pelkonen Pauliina  
Pirkanmaan ELY

Rasimus Ilari  
Pirkanmaan ELY - Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue, Rakennettu ympäristö -yksikkö